

II RIIGIKOGU

5. istungjärk.

Protokoll nr. 117 (3).

1924 a.

II Riigikogu koosolek 14. juunil 1924 a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: siseminister Th.

Rõuk.

Päewakord:

1. Tollitariifide maksmapanemise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Kohtumaksude ja -kulude seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Lõikekambrite seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Leiduspatendi, kaubamärkide, mustrite ja mudelite maksumäärade muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

6. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — III lugemisel.

7. Elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

8. Väikestes tsiwiil- ja kriminaal-kohtuasjus edasikaebe korra muutmise seadus — II lugemisel.

9. Weneaegiste õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus — II lugemisel.

10. Ühispiimatalituste laenufondi seadus — II lugemisel.

11. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel.

12. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wirma** wastuwõtmine. **ma**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorra kohta sõna ei soowita. Loen päewakorra wastuwõetuks. (C. Schilling, sks.: Palun sõna.) Ma ei saa Teile enam sõna anda, päewakord on wastu wõetud. (C. Schilling, sks.: Ma palusin

enne sõna.) Mina ei kuulnud. Kodukorra põhjal peab kohe sõna küsima. Enam mina sõna päewakorra kohta anda ei saa.

2. Tollitariifide maksmapanemise seadus — redaktsioon. (Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega parandused 1—3):

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Tollitariifide maksmapanemise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. § 2: markades ehk välisrahas, p. o. markades wõi välisrahas.

2. § 3: Kõrgendust p. o. kõrgendamist.

3. § 3: märkus, lõpul: panna, p. o. panema.

3. Kohtumaksude ja -kulude seadus — redaktsioon. (Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega parandused 1—14):

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette lõpulikult kinnitada „Kohtumaksude ja -kulude seaduse“ redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 190, wiimane rida: kellele antud waesusõigus ja maksujõuetuks tunnistatud wõlgnikud, p. o. kellele antud waesusõigus, ja maksujõuetuks tunnistatud wõlgnikud.

2. § 200^a p. 2, teine rida: kriminaal asjatoimetamisega, p. o. kriminaal asjatoimetamisega.

3. § 300, eelwiimane rida: selles esitises punkt 1 all tähendatud muudatus.

4. § 849¹, lõpult kolmas rida: mõlemal juhtumisel, p. o. mõlemal juhtumisel.

5. § 853² esimene rida: kahekümne, wiie, p. o. kahekümnewiie.

6. § 860. Ekspertidele määratakse nende nõudmisel tasu antud arvamise eest, p. o. ekspertidele määratakse nende nõudmisel tasu kohtule avaldatud arvamise eest.

7. § 862, neljas rida: sinna ja tagasi, p. o. nii sinna kui ka tagasi.

8. Peat. II, § 177, teises lauses: vastu võtta sõnade järjekord: Kautsjoni puudumisel antakse kaebajale kautsjonimaksmiseks 7-päevaline tähtaeg jne.

9. Peat. II, § 177 eelviimane rida: sama muudatus, mis selle esitise punkt 1.

10. Peat. II, § 910 p. 2 teises lauses vastu võtta selle esitise p. 1. toodud muudatus.

11. Peat. II, § 979, neljas rida: sama muudatus, mis selles esitises p. 9 tähendatud.

12. Peat. III, § 37, neljas rida: sisseandmise, p. o. esitamise.

13. Peat. IV, § 28, neljas rida: sisseandmise, p. o. esitamise.

14. Peat. V, viimane rida: muudetud, p. o. tühistatud.

4. Lõikekambrite seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** (loeb):

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Lõikekambrite seaduse“ lõplik redaktsioon ilma muudatuseta Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastu võetud kujul.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

5. Leiduspatendi, kaubamärkide, mustrite ja mudelite maksumäärade muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Leiduspatendi, kaubamärkide,

mustrite ja mudelite maksumäärade muutmise seaduse“ lõplik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastu võetud kujul ühes järgmise muudatusega:

1. § 3, teine rida algusel ja lõpul: Lõiwuseaduse.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

6. Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette lõplikult kinnitada „Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seaduse“ redaktsiooni Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastu võetud kujul ühes järgmise muudatusega:

1. Teine rida: „Eraldi tulude rewideerimise reeglid, p. o.: „Tulude rewideerimise reeglid eriti“.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

7. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman** (loeb): Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb):

I.

Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseadus („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a.) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

1) Paragrahw esimese (§ 1) IV ja V astmest jäetakse välja:

a) IV astmest — „riigi keskarhiivi juhataja“;

b) V astmest — „kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakonna juhataja“, „hoolekande osakonna juhataja“ ja „maamõdu ja hindamise walitsuse juhataja“;

2) §§ 1, 2 ja 3 täiendatakse järgmiselt:

a) § 1, III—VI astmesse paigutatakse täiendawalt:

III astmesse — „Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee ülem“;

IV astmesse — „kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakonna juhataja“ ja „töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonna juhataja“;

V astmesse — „riigi keskarhiivi juhataja“ ja „Pärnu-Tallinna kitsarööpalise

raudtee walitsuse tee-ehituse, liikumise- ja weosakonna ülemad“;

VI astmesse — „otsekoheste mak- sude, aktsiisi, maakorralduse, põlluma- janduse ja terwishoiu peawalitsuse juha- tajate abid“, „maamõõdu ameti juhataja“, „põllutöökoolide inspektor“, „politsei ja metsade peawalitsuse ülema abid“ ning „Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee walitsuse arweosakonna ülem“.

b) § 1 lõpul olewas wõrdlewas tabelis ettenähtud riigiametnikkude ja -teenijate palgaastmed täiendatakse palgaastmega „1-a palgaga Mk. 16.500.— kuus“.

c) § 2 p. a lõppu lisatakse juurde: „ning tuletornidel Stensjär, Ekholm, Kokskär, Osmussaar, Filsand, Harilaid, Paternoster ja Praaga“.

d) § 3 p. d. lõppu lisatakse juurde: „raudtee jaamaülematele, teemeistritele, hoonete ülewaatajatele, nende abidele, terwishoiu jaoskondade käskjalgadele, sanitääridele, ämmaemandatele ja desin- fektoritele; wangimajade ametnikkudele ja teenijatele; Kadrioru pargiwahtidele; tuletornide wanematele ja noorematele teenijatele ning motoristidele“.

J. Holberg (põl.): Eilsel koosolekul meie poolt tehtud parandustest wõeti üks parandus wastu, kuna teine tagasi lükati. Põllumeeste rühma nimel kordan mina eile tagasilükatud ettepanekut, nimelt, et Riigikogu asjadewalitseja saaks kolman- dast palgaastmest neljandasse palgaast- messe paigutatud. Mis puutub sellesse, mis lugupeetud Riigikogu esimees tähendas, et Riigikogul peaks ehk olema niisugune nõuandja, kes wõiks tehnilisi küsimusi lahendada, siis ei pea põllumeeste rühm seda wajadust tõsiseks ja seda arwesse wõttes, et meil kodifikatsiooni osakonna liikmed, kus wõib olla palju tähtsamad ülesandid täita, kus üksipäini ei tule te- gemist teha tehniliste küsimustega, waid kus seadusi wälja töötatakse ja kokku seatakse, oma palgasaamise suhtes nel- jandas astmes on, siis peaks selles samas seisukorras ka Riigikogu asjadewalitseja olema. Siin toonitati, et Riigikogu asjade- walitseja on wäga kasulik olnud Riigi- kogu komisjonidele nende tegewuses, siis pean mina küll põllumeeste rühma ni- mel tähendama, et see kasulikkus meie rühmale sugugi selge ei ole. Minul on juhus olnud paaris suuremas komisjonis töötada ja mina olen näinud, et ükski asjadewalitseja ei ole seal nõu andmas käinud ja usun, kui ta oleks sinna tulnud,

et tema nõuandmist seal waewalt kuulda oleks wõetud, sest paljud Riigikogu liik- med ei käi mitte ükski ametnikkudega, waid isegi walitsuse esitajatega mittewii- sakalt ümber, nende seletuste peale hal- wakspanewalt märkustega wastates. Ma tuletan juhtumist meelde töö-hoolekande- ministriga ühes komisjonis, kus mitte sugugi temaga walitsuse esitaja koha- selt ümber ei käidud. Kuigi see asjade- walitseja peaks komisjoni tulema ja nõu andma, siis olen mina kindel, et mitmed Riigikogu liikmed, kes neid nõuandmisi tagasi lükkawad, end sellest haawatud tunnawad, et üks ametnik julgeb segada neid nende kõrgete ülesannete täitmisel. Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes kordan põllumeeste rühma nimel oma ettepanekut.

Juhataja K. Wirma: Sõna on rkl. Weberman'il.

E. Weberman (rhsw.): Lugupeet- tud Riigikogu liikmed! Eilsel Riigikogu istungil wõeti wastu rkl. härra Holberg'i teine ettepanek, mille järele maha kustu- tati käesolewast seadusest Riigikogu komisjonide wanem asjaajaja. Kas see nimetus „komisjonide wanem asjaajaja“ täiesti asjakohane on, selle üle wõib ju waielda, kuid nende sisuliste põhjenduste wastu, mis siin selle erijõu ülesannete selgitamiseks toodud ja mis siin ette kanti Riigikogu esimehe ja abiesimehe poolt, nende põhjenduste wastu ei ole midagi ette toodud. Teiste hulgas ei olnud isegi põllumeeste rühma esitaja nende põhjen- duste wastu. Härra Soots kurtis, et kodi- fikatsiooni osakonda on raske leida wilu- nud jõudu 25-tuhandelise palgaga, kuid sellest tegi ta aga täiesti ootamata järeldu- se: 19. tuhandeline palk olla wilunud juristile kõrge, mida kuidagi wiisi loogili- selt põhjendada ei saa. Selle wastu rää- kida, et Riigikogu sellega asjaajamises rohkem kokkuhoidmist kätte saab, kui ta wilunud jõude juurde kutsub, oleks tõesti asjata. (S e g a n e w a h e l h ü ü e p a - r e m a l t p o o l t.) Pange sinna kohale omamees, minul isiklikult ei ole selle wastu mitte midagi. Meil ei ole praegu rühmade esitajate kohtadest jutt, waid siin on jutt sellest, kuidas Riigikogu kal- list tööaega kokku hoida, kuidas selle ase- mel, kus 10—20-liikmeline komisjon koos istub ja asja arutab, wõiks ametisse panna üks wilunud erijõud, kes mitmeidki tehnilisi töid korda seab ja sellega seadus- andlikku tööd lihtsustab. Kui seda kõike

Riigikogu asjadewalitseja abi, kes mõned kuud ametis oli, ei jõudnud ära toimetada ja nendesse töödessa süweneda, siis on see arusaadaw ja seletataw. Wõib ju ka oletada, et see kandidaat ei olnud kohane, kuid sellepärast ei saa ju ametit koosseisust maha kustutada. Nüüd on see koht waba ja härra Holberg põhjendab, et juristi wõib leida isegi ka wäiksema palgaga. Ei ole ju ka tähtis üldse, et see ametnik peab tingimata juriidilise diploomiga olema. Ma tean ise kohaotsijaid juriste, kes walmis on ametisse astuma 7—8-tuhandelise kuupalgaga, aga küsitaw on, kas selle koha peale iga jurist kohane on. Mina ütlen, kui selle koha palk määrata ka 13-tuhandeliseks, nii kui paljude eriteadlaste palk riigiteenistuses on, — siis meie waewalt leiaksime kõnesolewale kohale tarwilist jõudu, kes siin ülesseatud ülesannetega toime saaks. Kui nõuda ainult juristi diploomi ja mitte wilumust, siis ei oleks sellel ametil tõesti mingisugust otstarbekohast alust. Selge on, et sellele kohale palgata tuleb wilunud jurist ja 19-tuhandeline palk ei ole sarnasele juristile mitte kõrge palk. Kuid ennem wõiks tõusta küsimus, kas wõib sellegi palgaga saada sarnast wilunud jõudu, kes suudaks nende ülesannetega toime saada, sest siin ei ole juttu kantseleijõust. Kordan weel kord, et kui see nimetus, „kommisjoni wanem asjaajaja“, ei ole mitte otstarbekohane, siis ühinen ma heameelega parandus-ettepanekuga, mis sel puhul wõidakse esitada, kuid rahaasjanduse alamkommisjonis, kus see küsimus esimesel korral neljaliikmelise hääleteenamusega jaatawalt otsustati, ei leitud paremat nimetust. Nii siis, kui taheetakse mõnesugune teine ettepanek selle nimetuse kohta teha, siis ei ole mul selle wastu midagi, kuid rahaasjanduse komisjonis oli kõigile sisuliselt selge, et niisugune tööjõud tarwis on, ja kõik rühmade esitajad olid arwamisel, et selle nimetuse juures waielda ei maksa. Sellepärast teen ettepaneku § 1-se VI astmesse ülesse wõtta „Riigikogu komisjonide wanem asjaajaja palgaga Mk. 19.500.—kuus“. See on samane rahaasjanduse komisjoni ettepanek, mis härra Riigikogu liige Holberg'i ettepanekul eilsel koosolekul tagasi lükati.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on eile mõnelt poolt wahelhüüetega ja ka Riigikogu kõnetoolilt mõista antud, nagu oleks juhatus kui-

dagi wiisi huwitatud sellest, et saaks kõrgepalgaline kantseleijõud ametisse pandud. Täna arwas põllumeestekogude rühma liige härra Soots heaks wahele hüüda, et kawatsus olewat niisugust kõrgepalgalist kantseleiametnikku sellepärast ametisse kutsuda, et tahetakse mõnele oma rühma mehele kohta muretseda. Kui seda küsimust tahetakse niisuguste motiividega arutada ja teda sellelt seisukohalt kaalutakse, siis wõib otsus saada niisuguseks, mis mitte ei ole otstarbekohane ega põhjendatud. Kui üksikud Riigikogu liikmed wõi rühmad wõimalikuks leiawad siin niisuguste insinuatsioonidega esineda, siis peab ütleva, et meil asjalikust kaalumisest niisuguste isikute ehk rühmade poolt ei wõi juttugi olla. Lugu on nii, nagu mina juba eile seda rõhutasin, et ei ole waja meil juhatuses pärast seda wanemat asjaajajat. Juhatus saab ilma temata wäga hästi oma tööga toime, aga juhatus on oma kohuseks arwanud awalikult seletada ja rõhutada, et tema äranägemise järele Riigikogu töowiljakuse ja edukuse huwides oleks juriidilise ettewalmistusega erijõudusid tööle kutsuda, sest niisuguseid tööjõude läheks just Riigikogu komisjonidele seadusandliku töö tegemiseks tegelikult tarwis. See on juhatuses äratundmine ja arusaamine. Juhatus ei taha aga Riigikogu rühmadele kuidagi wiisi peale käia, et Riigikogu rühmad seda arwamist tõesti omaks wõtaks. Kui tõesti arwatakse, et saadakse tööga toime, ilma et oleks niisugust wilunud erijõudu meil tarwis, siis wõetagu wastutus selle eest Riigikogu ja rahwa ees oma peale. Siis peetagu aga silmas, et kui tulakse awalikult ütleva wäljaspoolt, et Riigikogu ei saa oma tööga toime, et Riigikogu ei saa oma tööd mitte nii wiljakalt teha, kui see peaks sündima riigi ja rahwa huwides — siis peaksid wastutust kandma need, kes niisugustel motiividel, mida õieti ei tohitaks siin ette tuua, kõrwaldawad töö juurest niisugused erijõud. Niisugused eritööjõud ei ole mitte kantseleijõud, ja meie oleme juhatuses otsusele jõudnud, et meie peame kutsuma Riigikogu kantseleijõudude hulka niisuguse wilunud erijõu, selleks, et tööd intensiivsemaks teha ja sellejuures kulusid kokku hoida. (M. Laarman, põl.: Asjaajaja abi on waja.) Mingisugust asjaajaja abi ei ole siin, waid siin on jutt wanemast asjaajajast. (M. Laarman, põl.: Kas siis wanem asjaajaja parandab?) Rkl. härra Laarman ei ole

weel midagi parandanud, ja mina arwan, et tema ka niisuguste sõnadega midagi ei paranda. Töö huwides on, kui asjaajajateks tõesti asjatundjad on. Ja selle eest wõiwad ka rühmad hoolitseda, et sinna tõesti saaksid asjatundjad inimesed. Kui arwatakse, et juhatus ei saa walikuga toime, siis on rühmadel küllalt wõimalust oma tahtmist läbi wiia— kas wanematekogu kaudu ehk teisel teel. Seda peab aga tunnistama, meil on otsus tehtud neil ajalikkudel kaalumistel, et meie oma tehniliste jõudude kwalifikatsiooni kawatseme tõsta. Sellel puhul on juhatus ainult soowitanud eriharidusega ja wilumusega tööjõude tööle kutsuda, aga ei tee sellest mingisugust juhatusel küsimust, nagu oleks juhatusel seda waja. Kui teisi otsustatakse, siis teab juhatus, kuidas oma tööga toime saada, aga rühmad ja komisjonid peawad siis ka ise waatama, kuidas nemad oma tööga toime saawad.

J. Soots (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Ei ole ju palju aega sellest tagasi, kui meil ei olnud asjadewalitsejat ametis. Ja kui siis tõsis ülesse küsimus, et kas meil üldse niisugust ametit tarwis on, siis ei olnud põllumeeste rühm mitte selle ameti wastu, ega ole selle wastu ka praegu. Aga kui nüüd ühe niisuguse tarwiliku tööjõu asemele tahetakse korraga 2 ametisse panna, ja kui sealjuures ei ole selgeks tehtud, mis see teine isik peab tegema, kas ta peab kantseleijõud olema, wõi peab tema nüüd mingisugune kodifikaator olema, siis ei saa meie kuidagi selle ameti asutamise poolt hääletada.

Mis puutub nüüd eriti asjadewalitsejasse, siis mina juba ütlesin, et meie selle wastu ei ole olnud, ega ole seda ka praegugi, kuid, pean juurde lisama, et tema mitte nii kõrget palka ei peaks saama, sest et meie isäralist ehk erilist kasu sellest asjadewalitsejast ei ole näinud. Kui nüüd Riigikogu juhatus leiab, et tema tingimata on tarwilik, siis peame oletama, et juhatusel on temast erilise kasu olnud, kuid siiski ei saa meie teda nii kõrge palga wääriliselt hinnata, nagu see praegu on ette nähtud. See on ju praegu ikka uus amet, ja siin wõidi palgamääramisel eksida, ning seda eksitust oleks nüüd tarwis parandada. Sellepärast ongi põllumeeste rühma poolt ettepanek tehtud asjadewalitseja palka wähenadata, kuid mitte seda ametit maha kustutada. Isiku kohta meie ei ole seisukohta wõtnud, sest see ei puutu praegusesse seadusesse.

Mis puutub teisesse, sellesse wane-masse komisjonide asjaajajasse, siis kui öeldakse, et tema peab olema mingisugune erijõud, siis see nii ei wõi olla, waid tema peab tegutsema kui lihtne komisjonide asjaajaja, kellel õieti mingisugust mõju komisjonide töö peale ei ole. Wõib olla oleks soowitaw, et meie komisjonide asjaajajatel oleks juriidiline haridus, kuid mina siiski kahtlen sellejuures, et sellest erilist kasu oleks, sest meil on tähtsamates komisjonides hea juriidilise haridusega isikud, kellele sarnast teie küll asjadewalitseja abi- wõi wanema asjaajaja kohale ei leia. Kui teie ei taha tunnustada põllumeeste rühma jõudusid, siis mina wõin nimetada isikuid teistest rühmadest, kellest ma pean tunnustama, et nemad head juristid on. Wõtame, näiteks rahwaerakonna rühmast härra Jaakson'i. Kust teie leiate niisugust wanemat asjaajajat, kes oleks temast juriidiliselt targem ja tuleks temale nõu andma, kuidas seadusi teha? Ehk wõtame tööerakonna rühmast härra Kalbus'e. Kust teie leiate siis jälle niisuguse erijõu, kes temale wõiks juriidilist nõu anda? Ehk wõtame sotsiaaldemokraatide rühmast härra Rei, kust teie leiate erijõu, juristi, kes temast juriidilistes küsimustes kangem oleks? Missugune see asjaajaja siis peab olema, kes niisugustele isikutele komisjonis juriidilist nõu wõiks anda? (J. Tõnisson, rhw.: Seda ei tohigi olla, seda peawad Riigikogu liikmed ise tegema.) Sellest näeme, et komisjoni asjaajaja on ikkagi lihtne kantseleijõud, lihtne protokollkirjutaja, kes mingisugust juriidilist nõu niisugustele Riigikogu liigetele ei wõi anda. Sellepärast ei saa meie ikkagi tema peale teisi waadata, kui lihtsa kantseleijõu peale, kes lihtsat kantseleitööd teeb. Siin aga tahetakse nüüd mingisugune wahepealne amet teha, kelle palk kantseleijõu tarwis liig suur on, kuna loowa töö tegija jaoks see palk liiga wäike on, nii siis on see üks ametnik, kes õieti kumbagiti tööd ei tee. Kirjutab tema komisjonis protokollisid, siis olgu tema nimetus asjaajaja, ja palk wäike. Tahate teda nimetada asjadewalitseja abiks, kes protokollisid ei kirjuta, siis meie arwame, et niisugust isikut praegu tarwis ei ole ametisse panna. Läheb teda tulewikus tarwis, siis wõime ju sellest ka tulewikus rääkida. Kui meie nüüd küsida tahaksime, et mis kasu oleks sellest ametnikust Riigikogu juhatusel, kui temal niisugune nõuandja wõi abiline

oleks, siis ei saa meie selle küsimuse peale wastata, sest et meie juhatuses osa ei wõta. Mina wõin aga öelda, et komisjonides küll ei ole mingit kasu sellest ametnikust, sest ei ole isegi asjadewalitsejat komisjonides nähtud, ega abi saadud, kuid siiski meie selle ameti wastu ei ole, kuid temale abi luua on üleliigne. Nõu anda komisjonides wõiks kohtuministeeiumi kodifikatsiooni osakonna esitajad. Seal töötatakse seadused, mis walitsuselt Riigikogusse tulewad. Need jõud, kes seal töötawad, on asja kursis sedawõrd, et wõiwad kasulikka näpunäiteid anda, aga ei asjadewalitsejalt, weel vähem tema abilt meie sarnast asjalikku nõu ja kasulikka näpunäiteid ei wõi oodata.

Minule tehti etteheiteid, et mina wahela hüksin, et wõib olla tahate sinna mõnda oma meest ametisse panna, siis pean ütleva, et see on öeldud wastuseks härra Weberman'i eelsele ütelsele, kui tema tähendas, et mina ja terwe rahaasjanduse komisjon olla maha tõmmanud posti-peawalitsuse abi sellepärast, et tema on rahwuswabameelse partei liige. Mina ei teadnud selle inimese nime, ei teadnud ka, missugusest parteist tema oli. Et posti-peawalitsuse ülem härra Rikand rahwuswabameelse partei liige on, seda mina tean, kuid selle ameti ärakaotamise poolt ei hääleta mina kunagi. Aga kui härra Rikand, kui isik, hääletamisele tuleks, siis mina muidugi hääletaks tema wastu. (N a e r.) Sest mina teen wahet inimese ja tema ameti wahel. Amet on tarwilik, aga inimene pole kohane. (E. Weberman, rhsw.: Suurepäraline!) Suurepäraline! Suurepäralist ei näe mina siin mitte midagi. Ütlen weel kord, et süüdistus, nagu tahaks meie ametit sellepärast ära kaotada, et ametnikuks on mingisuguse partei liige, ei ole mitte õige, seda enam, et meie ei teagi, keda siin wanimaks asjaajajaks märgitakse.

A. Rei (sd.): Pean kõigepealt wabandama, et selle küsimuse kohta sõna wõtan. Tahtsin ainult seda tähendada, et rääkimine selle küsimuse üle, kui arwesse wõtta 100 Riigikogu liikme ajakulu, kiirkirjutajate ja redigeerijate tööd ning waewa, ja protokollide trükkimise kulusid, siis ei teeks see wististi mitte vähemat summat wälja, kui waidluse all olewa kahe ametniku palk paari aasta jooksul. Mina omalt poolt ei tahaks mitte oma sõnawõtmisega weel mõne nädala wõi kuu wõrra seda paari aastat pikendada. Kuid

lugupeetud rkl. Soots'i kõne nõuab minu arust weidi õiendamist, mispärast ma siiski tarwilikuks pidasin, — igatahes wäga lühidalt, — sõna wõtta. Komisjonide wanema asjaajaja ametiseseadmise üle ei ole mina ühegi juhatuses liikmearääkinud ja tunnen seda küsimust ainult niiwõrd, kui palju temast siin on räägitud. Aga mulle näib, et üleliigne see amet wististi ei oleks. Kõigi seaduste juures on palju seesugust puhttehnilist tööd, mida komisjoni liikmed mitte alati ise ära ei jõua teha. Pea alati on tarwis tähepanelikult kontroleerida, missuguseid endiste seaduste paragrahwe eelnõu muudab ja ära kaotab, on waja tarwilikka materjaale koguda jne.

Komisjonidele oleks wäga kasulik, kui oleks keegi asjatundja inimene, kes kõik need tööd ära teeb. Rkl. Soots tähendas, — ei olewat märgata, et asjadewalitseja oleks komisjonide tööst osa wõtnud. Kuid ei oleks ülearune meelde tuletada, et meil komisjone on kaugelt üle 10-ne. Asjadewalitseja on meil aga üks. Kui tema hakkaks kõigi komisjonide istungitel käima, siis oleks see minu arwates küll kaunis otstarbetu töö. Kuid mul on juhust olnud näha, kuidas mõnegi seaduse juures asjadewalitseja on jõudnud õigel ajal wäga kasulikka parandusi teha ja seadusest kõrwaldada üsna tuntawaid puudusi, mis muidu oleks eelnõusse jäänud. Mina waatasin waremalt kaunis umbusklikult asjadewalitseja kohta peale ja kahtlesin tõsiselt, kas see koht nii wäga tarwilik on. Aga kordan, nüüd on mul juhust olnud tähele panna, et sarnase asjadewalitseja olemasolu meie seaduste kvaliteedile kasulik on. Kuid minu arwates on ühel inimesel raske kõigi seaduste juures sarnast parandawat abi anda, mispärast wist küll soowitaw oleks ametisse seada ühte asjadewalitseja abi. Hiljem tuleb muidugi eelarwes korras arutusele küsimus, kas Riigikogul käesolewal aastal wõimalik on selle ametnikku ametisse seadmiseks krediiti määrata. Eile küsis siin rkl. Uibopuu: kui ametniku ametisse seadmiseks hiljem ikkagi weel tarwis on eelarwe korras krediiti määrata, misjaoks siis käesolewa seaduse juures aega wiita. Wastus selle küsimise peale on aga wäga lihtne. Eelarwe kokkuseadmiseks on ometi tarwis seaduslikku alust, mille põhjal eelarwe kokku seatakse. (W a h e l h ü e J. U i b o p u u, rhsw. p o o l t.)... Kui meie selle seaduse wastu wõtame, siis ei tähenda see sugugi, et Riigikogu kohus-

tatud oleks otsekohe praegu ka raha määrama selle ametniku jaoks. On väga palju niisuguseid ametid, mis seisawad wakantsetena kas sel põhjusel, et käesolewal aastal nende jaoks raha ei ole jätkunud, või mõnel muul põhjusel. Ma kahjatsen väga, et Teie, härra Uibopuu, sellest aru ei ole saanud. Minu arwates võiks selle ametniku, komisjonide wanema asjaajaja, ikkagi wastu wõtta. Wõib olla, et tema nimi ei ole õnnelikult walitud. Paljud tahtmata kujutawad endile asjaajajat ette lihtsa tehnilise kantseleijõuna, protokollkirjutajana. Wõib olla oleks parem teda nimetada asjadewalitseja abiks või kuidagi teisiti. Kuid nimi ei ole ju igatahes tähtis.

Juhataja K. Wirma: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhw.): Rkl. härra Soots ütles, et temal ja tema parteisõpradel ei ole teada, missugune tähendus oleks asjadewalitsejal olnud komisjonide tööde kohta ja üldse nende tööde kohta, mis mitte eriti kantseleijuhataja ülesannete hulka ei käi. Wõin siin tähendada, et asjadewalitseja selle lühikese aja jooksul, kus tema ametis on olnud, on pidanud muu hulgas komisjonide poolt väljatöötatawaid seadusi II lugemise järele läbi waatama. Selle juures on mitmel puhul niisuguseid puudusi leitud, mille peale on tähelepanu juhitud, nõnda et komisjonid on wõinud neid puudusi kõrwaldada. Peale selle on komisjonis III lugemisel läbi läinud seadusi, mis Riigikogule esitatakse, läbi waadatud ja jällegi mitmetel puhkudel tulnud wigasid kõrwaldada, millega oleks wõimatu olnud neid seadusi Riigikogule esitada. Peale selle on ka siis, kui seadused Riigikogus II ja III lugemisel arutamisel on olnud, asjadewalitseja pidanud nende seaduste teksti läbi waatama ja kontroleerima, kas seal mitte ei oleks wigu ja puudusi. Ja jällegi on mitmel puhul selgunud, et seal niisuguseid puudusi on, mida seadusandlikkudes aktides ei tohi olla. Neid wigu kõrwaldada on saadud ainult sel teel, et asjadewalitseja kõik seaduste tekstid läbi on waadanud. Peale selle on meil edaspidi, kus Riigikogu protokollisid kui seadusandlikkude aktide motiivide kogu tarwitada tahetakse, tarwilik, et protokollides oleksid kõik parandused ja kõik muudatused, mis seaduste kohta tehtud ehk wastu wõetud, õieti wormuleeritud ja ära tähendatud. Selle-

juures on siis protokollide kontroll nendes osades, mis juriidilist laadi kannawad, asjadewalitseja käes. Kui siin on öeldud, et üksikud juristid Riigikogu liigete hulgast wõiksid komisjonides paremaid teadmisi üles näidata, kui asjadewalitseja ehk wanem asjaajaja, siis on siin üksikutega tegemist. Asjadewalitseja ega ka wanem asjaajaja ei tohi mitte neid ülesandeid täita, mis komisjoni liigetel teha, waid asjadewalitsejal ja wanemal asjaajajal peawad olema täita tehnilised tööd, mis liig palju aega wõtaksid Riigikogu liigetelt, kellel on eriline kwalifikatsioon, ja kes eriti tähtsad on mitmes komisjonis. Kui nemad aga tahaksid neid tehnilisi töid teha, siis peaksid nad mõne üksiku komisjoni peale kogu oma tööjõu koonutama. Meie teame, kui niisugused wilunud juristid puuduwad, siis on raske tööd teha.

Et ülewaadet saada, mis asjadewalitseja ja wanema asjaajaja ülesanded on, kannan mina ette tööjaotamise kawa, mis juhatause poolt on walmistatud.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Tõnisson, aeg on üle.

J. Tõnisson (rhw.): . . . Faktilise märkuse tarwis on aeg üle. Tarwitan pärast juhust, et ette kanda neid aluseid, millel tuleb asjadewalitsejal ja wanemal asjaajajal tegutseda.

Juhataja K. Wirma: Sõna on rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhw.): Asjadewalitseja kohuseks on selle järele walwata, et Riigikogu poolt maksmapandud seadused wastaksid seadusandliku tehnika nõuetele. Selle teostamiseks muretseb tema komisjonidele tarbekorral seaduste arutusel tarwilikku kirjandust ja muud materjaali. Kui komisjonid esialgu mitte tarwilikuks ei arwa seda jõudu ära kasutada, siis võib see ainult sellega ühenduses olla, et komisjonidel selle poolt ei ole weel mitte tarwilikku praksist. (J. Holberg, põl.: *Minu lähemise raamatukogusse ja wõtan sealt.*) Härra Holberg, siis ei tea Teie mitte, kuidas teaduslikku kirjandust kasutatakse. See ei ole mitte see, et Teie lähete riuli pealt otsima, waid Teil on tarwis enne teada, kus need allikad on, kust Teie tarwilikka andmeid leiate. Kui Teie ei ole neis asjades wilunud, siis ei leia Teie riulilt mitte midagi. (J. Holberg, põl.: *Mind riuli juurde ei lastagi.*) Waadake, siis

ärge arwake, et Teie igakord leiate sealt teaduslikku kirjandust. Teaduslikku kirjandust saab ainult see kasutada, kellel sellel alal eriline wilumus on. (J. Holberg, põl.: Mina kirjutan raamatu wälja.) Kuulge, ma näen, et Teil on eksam tehtud, aga kuidas Teie olete seda teinud, see on teine küsimus. (A. Tupits, põl.: Kuidas Teie tegite?) Nii lihtsalt mitte.

Asjadewalitseja annab komisjonidele, komisjonide juhatastele ja komisjoni poolt walitud aruandjatele nende soowi korral seaduste arutamisel ja kokkuseadmisel tarwilist juriidilist nõu ja täidab tehnilise töö ülesandeid; annab komisjonidele nõu asjatundjate walimisel ning paneb neid juhatastele määramiseks ette; selgitab, kas seadustesse puudusi tehnilisest küljest sisse ei ole jäänud ja teatab tähelepanud puudustest ja eksitustest Riigikogu juhatastele ja aruandjale; selgitab, kas seaduste II ja III lugemise wahel Riigikogu koosolekul tehtud parandused ning paranduse-ettepanekud kokkukõlas on seaduste teiste osadega ja kannab oma arwamise juhatastele ja aruandjale ette. (J. Soots, põl.: Ei ole millalgi teinud seda!) Täheandasin juba, kui komisjonid, ehk üksikud Riigikogu liikmed esialgu ei arwa tarwilikuks ära kasutada seda jõudu, siis ei ole see weel mitte tunnistuseks, et see seisukoht ikkagi niisuguseks jääb. (J. Holberg, põl.: Seaduswastastelt teeb märkusi ametnikkudele.)

Teiseks on asjadewalitsejal ülesandeks walwata, et Riigikogu juhataste poolt awaldamiseks saadetaw ja „Riigi Teatajas“ awaldatud seaduste tekstid Riigikogu poolt wastuwõetud tekstiga ühtlased oleks.

Kolmandaks walwata, et Riigikogus tehtud parandus-ettepanekud seaduste kohta ja Riigikogu poolt wastuwõetud seadused õieti protokolleeritud oleksid, ja et Riigikogu protokollid trüki jaoks õieti korraldatud oleksid.

Neljandaks komisjonidele, nende juhatastele ja aruandjatele seletuskirjade kokkuseadmisel abiks olla ja nõu anda ning selle järel walwata, et komisjonide seletuskirjades komisjonide motiivid seadustele täpselt kokku oleksid wõetud.

Just selle poolest on asjadewalitsejal palju tegemist olnud ja wõime ütelda, et siin wäga mitmes komisjonis seletuskirjade walmistamisel on niisuguseid puudusi olnud, et kui seletuskirjad enne kawatse-

tud kujul oleksid wastu wõetud, siis pärast ei oleks mitte neid tarwilikka motiive leitud, mida pärast seaduse tarwitamisel hädasti tarwis oleks. Alles asjaajaja tähelepanu juhtimise kaudu on neid suuri puudusi wõimalik olnud kõrwaldada.

Wiiendaks, juhataste ülesandel aruandjaks olla juriidiliste küsimuste asjus juhataste ja wanematekogu koosolekul.

Kuuendaks, otsustada eraisikute ja asutuste poolt Riigikogu ja Riigikogu juhataste nimele sissetulnud paberite käigu üle, mis Riigikogu ja Riigikogu juhataste otsustamisele ei kuulu. (J. Soots, põl.: See on kantseleijuhataja!) See ei ole mitte lihtne kantseleijuhataja ülesanne. See ei ole mitte lihtne kantseleitöö, waid siia tuleb palju palwekirju, kus inimesed ekslikult arwawad, et Riigikogu nendes asjus midagi wõib ära teha, ehk wahela astuda. Riigikogu ei wõi mitte oma kompetentsi ülearu laiendada. Sellepärast on tarwis mitmesuguseid asju sinna juhtida, kuhu nemad kuuluwad. Kui meie ainult wormaalselt tahaks teha ja neid asju tähele panemata jätta, siis oleks see ülekohus nende suurte hulkade inimeste wastu, kes siit oma abi loodawad... (J. Soots, põl.: Ei, wastawasse ministeeriumisse saata! K. Ast, sd.: Sel kawal on ainult üks wiga, et liiga palju kohustusi pannakse asjadewalitseja peale.)

Tahaksin rõhutada, neid ülesandeid on osalt tõesti palju, kuid just selle tagajärjel, et meil üksainus isik on. Tahaksin siin weel ära täheandada, missugused ülesanded olid asjadewalitseja abil, siis näete teie, et siin suur hulk tööd on. Muu hulgas wõin täheandada, et Riigikogu komisjonide asjaajajate töid pidi tema juhtima ja selle üle walwama. (J. Soots, põl.: 2 asjaajajat on, mista seal juhib! Wahelhüüeparemalt poolt: Ülemus, ülemus!) Mitte ainult ülemus, waid seal on tarwis walwata, kuidas seda tööd tehakse sisuliselt ja seal kaasa aidata. Seal oli tarwis kodukorras äranähtud kordadel walitsuse esitajaid komisjoni nimel koosolekule kutsuda ja komisjonide asjaajajaid ja muid palgalisi töötajate Riigikogu juhatastele asjadewalitseja kaudu palkamiseks ette panna. (Naerparemal pool.) Seal näib iseäranis lustikas nurk olewat, kuid ei jälgita sisu. (Wahelhüüeparemalt poolt: Jälgime suure hoolega!)

Kodukorra §§ 32 ja 33 ettenähtud juhtumistel komisjoni protokollid ühes materjalidega ühe nädala jooksul asja wõi komisjoni tegewuse lõpetamisest arwates Riigikogu juhatusele saata.

Riigikogu juhatusele üks wõi kaks korda kuus aru anda komisjonide töö käigu üle.

Wõin öelda, selle tagajärjel, et meil seesugune isik lühikest aega ametis oli, sai juhatus tõsise pildi selle üle, mis komisjonides tehakse ja kuidas seal töötatakse. See awaldas mõju selle peale, et komisjonides tööd otstarbekohasemalt korraldatakse. Ma ei hakka üksikasjadest kõnelema, aga nende ülewaadete põhjal on selgunud, kuipalju wõib komisjonide töid intensiivsemaks teha. (W a h e l h ü ü e A. T u p i t s'a, põl., p o o l t.) Wõib väga hästi kaasa aidata, kui sellekohased jõud käepärast on, et komisjoni töö wiljakam oleks. Wõib kindel olla, et mõnes komisjonis tõepoolest paranemist selle tagajärjel oli.

Siis edasi. Komisjonide poolt määratud aruandja ja kutsutud asjatundjad registreerida ja ka komisjoni poolt ärapeetud ja pidamatajäänud koosolekute arw, komisjonide liigete puudumised.

Asjaajaja kohuseid täita üksikutes komisjonides Riigikogu juhatuse määramisel.

Ajakirjanduse informatsiooni korraldada juhatuse ja wanematekogu tegewusest.

Ajakirjanduse informatsiooni korraldada komisjonide tegewuse üle.

Riigikogu esitamisel temale Riigikogu juhatuse wõi esimehe poolt määratud ülesandeid täita.

Wõorakeelsed tööd ja kirjawahetus teiste parlamentidega läbikäimises.

Wõin öelda, et wõorakeelsete tööde jaoks on meil isikut tarwis ja lihtsaid kantseleijõude ei ole kerge leida, kes wõiksid iseäranis läbikäimises teiste parlamentidega nende ülesannete kõrgusel seista.

Siin wõidakse, nagu rkl. härra Ast tähendas, öelda, et liiga palju ülesandeid on pandud üksiku isiku peale, aga just sellepärast, et juhatusel ei ole peale asjadewalitseja teist sellekohast isikut, on tema ülesanded laialdased. (J. S o o t s, põl.: K a n t s e l e i j u h a t a j a o n k a.) Kui Teie, härra Soots, oleksite kuulnud, siis Teie oleksite ka kuulnud, et asjadewalitseja ülesanded ei käi kantselei asjaajamise hulka. Kui seal mõni asi kantselei

tööst on tähendatud, siis wõib neid kantseleiasju ka ilma asjadewalitsejaga korraldada, aga meie oleme need ainult sellepärast tema peale pannud, et ta neid paremini wõiks korraldada, kui mõni teine kantseleijõud. Lugu on aga see, et peaasi on siin juriidiline külg. See on kõige tähtsam. Kantseleijõududega nendest ülesannetest jagu saada on wõimatu. Sellepärast arwan mina, et Riigikogu otsustagu, kuidas ta tahab, aga ärgu arwatagu, et juhatusel siin mingisugust erilist huwi on, Riigikogu juhatuse on ainult oma kohuseks arwanud tähendada nende ülesannete peale ja rõhutada, et neid täita tuleb. Sellepärast oleme arwanud, et erijõude tarwis on.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja E. Weberman: Ette on pandud kolm parandus-ettepanekut, neist kaks esimest on eelmiste ettepanekute kordamine rkl. Holberg'i poolt, need kaks ettepanekut on sisuliselt öieti üks ja seisab selles, et Riigikogu asjadewalitseja saaks kolmandast palgaastmest neljandasse astmesse paigutatud. Sisuliselt nende ettepanekute wastu on juba räägitud, ja rahaasjanduse komisjonis, nii kui ma seda juba eile ette kandsin, sai see ettepanek tagasi lükatud. Selle ettepaneku wormilise külje kohta pean tähendama, et see ettepanek, mis põllumeeste kogude rühma poolt jurist rkl. härra Holberg esitas, üks väga tabaw näide on selleks, misjaoks wanemat komisjonide asjaajajat tarwis on. Jurist rkl. härra Holberg on esitanud parandus-ettepaneku, kus on öeldud nii... (Hulgalised w a h e l h ü ü d e d.) Lubage mulle ka kui „wõhikule“, kui mittejuristile aga kui Riigikogu liikmele oma arwamist awaldada. Jurist härra Holberg'i poolt esitatud parandus on järgmine: „Paragrahw esimese (§ 1) III, IV ja V astmest jäetakse wälja: a) III astmest — „Riigikogu asjadewalitseja.“ Praegu on meil punkt a juba olemas, tähendab tuleb kaks punkt a-d. (Hulgalised w a h e l h ü ü d e d.) Waadake, praegu on meil III lugemine ja oletame, et rkl. Holberg'i ettepanek wastu wõetakse, siis ilmub naljakas seadus, kus on kaks punkt a-d olemas. Kui meil Riigikogu juristid niisugusel kujul parandusi esitawad ja kui ei ole wilunud jõude, kes neid parandusi pärast läbi waa-taks... (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t: Ö n n e k s o l i W e b e r m a n

siin.) Mina olen praegu aruandja ja ma olen kohustatud nende ettepanekute sisusse ja wormisse tungima. Praegusel juhtumisel on see üks elaw näide selleks, et on tarwis niisugune isik ametisse wõtta, kes halwasti redigeeritud parandused läbi waataks ja parandaks.

Mis puutub kolmandasse ettepanekusse, mis mina kui Riigikogu liige tegin, siis on see rahaasjanduse komisjoni eilne ettepanek, mis ma rahaasjanduse komisjoni nimel eile esitasin ja iga teine aruandja minu asemel oleks samuti kui ninagi summitud olnud selle ettepanekuga ühinema, sest see on rahaasjanduse komisjoni ettepanek, mida komisjoni aruandja kaitsema on kohustatud.

Juhataja **K. Wirma**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Holberg'il.

J. Holberg (põl.): Mul oleks lugupeetud aruandjale niipalju öelda, et seadustes ei tule mitte üks kord punkt a ette, waid on ka niisuguseid seadusi, kus ühe numbriga on 14 paragrahwi, aga millele pannakse lihtsalt wäike number juurde ja nimetatakse neid a¹, a² jne. Nii olete Teie sellel alal targemaks saanud.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Holberg'i poolt on esitatud ettepanek: 1) Paragrahw esimese (§ 1) III, IV ja V astmest jäetakse wälja: a. III astmest — „Riigikogu asjadewalitseja“ — ja 2) p. 2 IV astmesse wõtta: „Riigikogu asjadewalitseja“.

Suusõnaliselt härra Holberg'iga rääkides on tema ettepanek sisuliselt nii, et III astmest „Riigikogu asjadewalitseja“ wälja jätta ja IV-sse astmesse paigutada.

Rkl. Weberman'i poolt on ettepanek tehtud § 1. VI astmesse üles wõtta komisjonide wanem asjaajaja. See on nimelt see parandus, mis Riigikogu poolt II lugemisel wälja jäeti.

Kawatsen panna esmalt hääletamisele kaks üksteisega seotud rkl. Holberg'i ettepanekut ja siis rkl. Weberman'i ettepaneku. Kes on rkl. Holberg'i ettepaneku poolt, et Riigikogu asjadewalitseja saaks paigutatud madalamale astmele? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun rkl. Weberman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 25 häält, wastu 18, ettepanek on wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb seaduse I osa. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on I osa wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb):

II.

Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1924 a. arwates nendes osades, millega riigiametnikkude ja -teenijate palka, lisandusi wõi tasuta hõlbustusi suurendatakse, kusjuures aga tuletornide wanemate ja nooremate teenijate ning motoristide korterid, kui need riigi poolt tarwitada olid antud 1. jaanuarist 1923 a. alates, nimetatud teenijatele ja motoristidele tasuta hõlbustuseks arwatakse riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a.) § 3 p. d alusel.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse teine osa wastu wõetud.

Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman**: Teen ettepaneku seda seadust maksma panna ilma redaktsiooni komisjoni andmata. (Hüüded põllumeesterühmast: Telegraafiteel!)

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

8. Elukorterite Aruandja J. Woiman (loeb): Elukorterehituslaenu seaduse täendamise seadus — II lugemisel. Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.)

Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **J. Woiman** (loeb): „Elukorterehituslaenu seadus („Riigi Teataja“ nr. 49 — 1922 a.) täiendatakse järgmise paragrahwiga:

§ 4¹. Otsused toetuslaenu wäljaandmise ja käesolewa seaduse § 3 ettenähtud wastutuse enese peale wõtmise kohta tehakse linnawolikogude poolt linnaseaduse (S. k. II k.) § 72 korras liht hääletenamusega.“

Teen ettepaneku jagada see seadus kahte ossa, esimeseks osaks wõttes ettekantud seaduse teksti ja pannes peale

ladina üks. Teise osa kohta teen wastawa ettepaneku pärast.

Juhataja K. Wirma: Aruandja poolt on tehtud ettepanek seda seaduse teksti, mis Riigikogu liigetele wälja jagatud, nimetada esimeseks osaks eeldusega, et teine osa aruandja poolt weel ette pannakse.

E. Luts (ühw.): See on wäga selge, mispärast elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadust Riigikogus arutama hakati ilma komisjoni andmata. Töölised on üle maa omawalitsustes suured rühmad moodustanud ja see on härradele, kes omawalitsustes enamuses, täitsa wastumeelt. Töölised ei lase neid niimoodi pirukaid jagada, kuidas nemad tahawad, ega lase onupoja laenusid anda. Ka see laen, mis käesolewa seadusega antakse, on onupoja laen, sest neis majades, mis selle laenuga ehitatakse, töölised ikkagi korterit ei saa, sellepärast, et need liiga kallid on. Nüüd tahawad härrad sarnase koosseisu juures uusi seadusi hakata wälja andma ja tahawad sellele kawatsetawale seadusele kitist nina panna, et seda igatepidi wõiks oma tahtmise järele pöörata. (J. Piiskar, is.: N a h k n i n a i k k a !) Kitist nina on parem pöörata, nahknina wenib wälja. Kuid meie teame, et töölised tulewikus weel suurema enamuse saawad ja walitsus peab need seadused jällegi kolikambri heitma. Seda silmas pidades hääletab meie rühm sellele onupoja laenuandmisele wastu.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Woiman: Rkl. härra Luts'u poolt toodi ette, et käesolew seadus on selleks wälja antud, et töölistesitajad linnawolikogus ei saaks oma rahtmist maksma panna. Lugu on tõepoolest nii, et kui sarnase taktika järele käia, nagu meie härrad kommunistid Tallinna linnawolikogus käiwad, siis korterikriisi kuidagi wiisi lahendada ei saa. Mina igatahes sellest loogikast aru ei saa. Kui ehituslaenu wälja ei anta, siis on kindel, et Tallinnas korterikriis niipea ei lahene ja need töölised, kes ehituslaenu abil saadud ehituste juures tööd wõiksid leida, jääksid ilma tööta. Ma tahaksin näha, kas siis härrad kommunistid kaitsewad sellega tööliste huwisid wõi mitte.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on I osa wastu wõetud.

Aruandja J. Woiman: Teen ettepaneku seaduse teise osana wõtta (loeb): II. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse teine osa wastu wõetud.

Sellelega on käesolew seadus teisel lugemisel wastu wõetud.

9. Wäikestes tsiwiil- ja kriminaal-kohtuasjus edasikaebe korra muutmise seadus — II lugemisel. (Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri ja I osa):

Wäikestes tsiwiil- ja kriminaal-kohtuasjus edasikaebe korra muutmise seadus.

I.

Tsiwiil-kohtupidamise seaduse §§ 162 ja 186 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 162. Rahukohtuniku kõigi otsuste peale wõidakse anda appellatsioonikaebus rahukogule kuu aja jooksul otsuse kuulutamise päewast arwates.

§ 186. Kassatsiooni kaebused on lubatud:

1) seaduse mõtte lausa rikkumise wõi ebaõige tõlgitsemise korral;

2) kohtupidamise kommete ja wormide rikkumise korral, mis sedawõrd tähtsad, et nende täitmata jätmise pärast ei wõi lugeda otsust kohtuotsuse jõuliseks;

3) seadusega rahukogule antud wõimkonna wõi wõimupiiride rikkumise korral.

Kassatsiooni kaebusi ei lubata asjus, kus nõudehind ei ulata üle 5000 marga.

Aruandja J. Jaakson (loeb):

II.

Kriminaal-kohtupidamise seaduse § 124 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 124. Rahukohtuniku otsus loetakse lõpulikuks, kui sellega määratakse: manitsus, märkus wõi noomitus, rahatrahw mitte üle 1500 marga ühe isiku pealt, wõi aresti mitte üle kolme päewa ja kui kahjutasu nõudmine ei ulata üle 3000 marga.

A. Kütt (as.): Seaduse teine osa § 124 jätab rahukohtuniku otsuse lõpuli-kuks, kui selle otsusega määratakse manitsus, märkus või noomitus, rahatrahw mitte üle 1500 marga ühe isiku pealt, või aresti mitte üle kolme päewa ja kui kahjutasu nõudmine ei ulata üle 3000 marga. Mina teeksin ettepaneku lõpuosa alates sõnadega „rahatrahw mitte üle 1500 marga jne.“ välja jätta. Ei saa leppida sellega, et rahukohtuniku otsus lõpuli-kuks jääks seal, kus isiku wabaduse kitsendamise tegemist on. Tihti peale on nähtud, et rahukohtu otsused on ekslikud ja muudetakse rahukogus. Oleks küllalt sellest, kui rahukohtuniku otsus jääb lõpuli-kuks siis, kui karistuseks määratakse manitsus, märkus või noomitus ja ei ole otstarbekohane seda otsust laiendada rahatrahwi ja isiku wabaduse kitsenduse peale. Teen ettepaneku seda lõpuosa välja jätta.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Mina olen ettepaneku wastu. Sellel kujul, nagu käesolew paragrahw on ette pandud, oli ta maksew ka juba Wene ajal. Meie oleme ainult tõstnud sajakordselt rahatrahwi, mis oli kindlaks määratud Wene rubla-des, samuti oleme tõstnud sajakordselt ka kahjutasu nõudmise summat. Ei õiguse teooria, ei ka praktika ei ole kunagi seda nõudnud, et karistuse määrad, kus lubatud on edasi kaebada ainult kassatsiooni teel, saaksid vähendatud. Sellepärast ei ole põhjendatud ettepanek paragrahwi lõpuosa ära jätta. Wõib olla, on siin väikene arusaamatus edasikaebamise asjus. Et otsus on lõpulik, see ei tähenda mitte, et tema peale üldse edasi kaebada ei saa, waid ainult seda, et edasi kaebada ei saa appellatsiooni korras, küll aga on õigus kaebamiseks kassatsiooni korras. Peale selle leian mina, et ei ole mitte õige üksikute juhuslike ettepanekute läbi kohtupidamise korras muudatusi teha. Panen ette parandus tagasi lükata ja komisjoni poolt ette pandud kujul paragrahw wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Kütt'i poolt on ettepanek tehtud § 124 lõpuosas maha kustutada „rahatrahw mitte üle 1500 marga ühe isiku pealt, või aresti üle kolme päewa ja kui kahjutasu nõudmine ei ulata üle 3000 marga“. (Hääletatakse.) Ettepanek on näh-

tawa enamusega tagasi lükatud. Panen II osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduse II osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb):

III.

Edasikaebamise otsuste peale, mis tehtud enne käesolewa seaduse maksma hakkamist, jääb maksma endine kord.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seaduse III osa on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on käesolew seadus II lugemisel wastu wõetud.

10. Weneagiste (Töökaitse õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus — II lugemisel. komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri, § 1 ja § 2):

Weneagiste õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus.

§ 1. Wabariigi kodanikkudele, kes olid kinnitatud tööstusliku töö seadustiku (S. k. XI k. 2 jagu 1913 a. väljaanne) § 375 põhjal endises Petrogradi kinnitushisuses (Petrogradskoje strahowoje towarishtshestwo) või § 592 põhjal Wenemaal tegutsewates kinnitusseltsides ehk asutustes ja kellele oli määratud õnnetusjuhtumiste pension selle seadustiku peatükkide IV ja VII määruste põhjal ning kes käesolewal ajal pensioni ei saa selle tõttu, et nimetatud kinnitushisust, seltsisid või asutusi Eesti wabariigis enam ei ole, maksetakse pension välja riigikassa arwel.

§ 2. Nendele eelmises paragrahwis nimetatud isikutele, kes õigustatud on lisamaksu pensioni juurde saama õnnetusjuhtumiste pensionide lisamaksu seaduse põhjal („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a., seadus nr. 4) maksetakse see lisamaks riigikassa arwel.

Aruandja L. Johanson (loeb):

§ 3. Wene rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures üks Wene rubla loetakse poolteist Eesti marka.

J. Welt (ühw.): Kas walitsus tahab kommetit mängida, selle seadusega või tahab ta tõesti tasu maksta töölistele, kes omal ajal kannatasid. Nimelt, kui ta ta-

hab tasu maksta, nagu seaduses on öeldud, et pensioni arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures 1 Wene rubla loetakse poolteist Eesti marka, see on tegelikult mitte rohkem, kui tsaariaegne $\frac{3}{4}$ kopikat. Mina panen ette, et pensioni makstakse kursi järele... (Wahelhüüded: Tsherwontside järele!)... kusjuures üks tsaarirubla loetakse niipalju Eesti markasid, kui palju kuldrubla maksab iga kuu esimesel päewal Tallinnas.

B. Eilman (is.): Austatud Riigikogu liikmed! Töökaitse komisjonis weneaegiste õnnetusjuhtumiste pensioni maksimise seaduse paragrahw 3 arutusel selgus, et kui see paragrahw sarnasena wastu wõetakse, siis ei rahuldaks see seadus pensionisaajaid üldse. Meie teame, et weneajal oli palju sarnaseid pensionääre, kes said aasta kohta 30—60 rubla pensioni. Kui nüüd arwata, et 60 rubla oleks aasta pension ja seda selle seaduse § 3 järele markade peale ümber arwata, siis teeks see wälja 90 marka. Sellest näeme, et määrataw pension § 3 järele nii, nagu ta praegu esitatud, ei tähendaks midagi muud, kui pensionääride üle naermist wõi nende pilkamist. Mina panen ette seda paragrahwi redigeerida järgmiselt: Wene rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures üks Wene rubla loetakse 150 Eesti marka.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Komisjonis oli see küsimus arutusel. Siin on tegemist wäheima hulga inimestega, umbes 10—20 inimesega, kes selle seaduse põhjal wõiksid oma pensioni kätte saada. Selle seaduse järele loetakse üks Wene rubla poolteist Eesti marka. Seda kursiwahet silmas pidades wõeti wastu 1923 a. seadus, ja see on „Riigi Teatajas“ nr. 1/2 wälja kuulutatud, mille põhjal nendel, kellel tööjõu kaotus üle 35%, maksetakse lisapension, misjuures aluseks wõetakse meesterahwastele 48, naisterahwastele 36 tuhat aastas ja alaealistele kuni 15 a. 50% nendest numbritest, mida ma nimetasin, aga 15—17 a. 65% sellest arwust. Nii on katsutud seda kursiwahet õiendada. Mina sellewastu isiklikult ei waidle, et tuleks pensioni tõsta, aga seda tuleks teha lisapension maksimise seaduse parandamisega, mille tagajärjel suur hulk pensionääre saaks kõrgendatud pensioni.

Wõib aga ka olla, et leitakse wõimaliku olewat 20 inimesele mingisugusel teisel alusel pensioni maksta, kui seda maksetakse suuremale hulgale. Minul isiklikult selle wastu midagi ei ole, aga komisjoni nimel ma sellega ühineda ei saa.

Mis puutub aga härra Welt'i ettepanekusse, siis ta nimetas, et sarnane pensioni andmine olla lihtsalt narritamine, wõi midagi sarnast. Kuid missuguse ettepaneku on härra Welt ise teinud? Ma luban enesele seda siin weel kord ette kanda. See kõlab järgmiselt: „Tsaariaegsetes rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures üks tsaarirubla loetakse nii mitu marka, kui mitu marka maksab nõukogude wabariikide liidu rubla selle kuu esimesel päewal Tallinnas, mille eest pensioni maksetakse. Kui mitu marka maksab siis nõukogude rubla? Nõukogude rubla ei maksa mitte midagi, üks miljard maksab wist üks Eesti mark. Kas ei ole see ettepanek narritamine? Kui teie oleks Wene uut raha tahtnud aluseks wõtta, siis oleks teine asi. (Wahelhüüeparemalt poolt: Tsherwontsõil!) Wõib olla mõtles tema wist küll neid, aga mis tema mõtles, seda ei ole siin kirjutatud. Kui nüüd wastawalt wõtta härra Welt'i ettepanekut, siis peab ütleva, et Eestis niisugust wäikest raha olemas ei ole, millega saaks pensioni wälja maksta. Meie peaksime siis marga tegema miljardilisteks osadeks. Kui Riigikogu liikmed ettepanekuid teewad, siis peawad nad mõtlema, mida nad teewad.

Komisjoni nimel mina ettepanekuga ühineda ei saa. (M. Laarman, põl.: Asjaajaja peaks läbi waatama.)

Juhataja K. Wirma: Rkl. härra Welt'i poolt on ettepanek tehtud wõtta § 3 wastu järgmisel kujul: „Panen ette § 3 redigeerida järgmiselt: Tsaariaegsetes rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures üks tsaarirubla loetakse nii mitu marka, kui mitu marka maksab nõukogude wabariikide liidu rubla selle kuu esimesel päewal Tallinnas, mille eest pension maksetakse.“

Teine ettepanek on rkl. Eilman'i poolt § 3 wõtta üks Wene rubla — 150 Eesti marka.

Häaletamisele tuleb rkl. Welt'i ettepanek. (Häaletatakse.) Nähtawana musega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Eilman'i ettepanek. (Hääletatakse.) (Hüüded: Ära luge da.) (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 14 häält, vastu 24, sellega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 3 sarnasel kujul, nagu ta komisjoni poolt esitatud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 vastu wõetud.

(Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 4—10):

§ 4. Paragrahwides 1 ja 2 ettenähtud pensionide ja lisamaksude wäljaandmist korraldab töö-hoolekandeministeerium ning tema organidena kohtadel walla-, alewi-, linna- ja maakonnawalitsused.

§ 5. Töö-hoolekandeministeeriumil on õigus neid, kes käesolewa seaduse alusel pensioni saawad, arstliselt uuesti läbi waadata lasta, sellejuures tööjõu kaotuse protsenti uuesti hinnates.

§ 6. Kõik need, kellel on õigus riigilt pensioni saada käesolewa seaduse põhjal, annawad sellekohase nõudmise suusõnaliselt wõi kirjalikult: maal — kohalikule wallawalitsusele, alewis — alewiwalitsusele, linnades — linnawalitsusele.

Nõudmisele tuleb juurde lisada pensioni raamat wõi muud kindlad tõendused pensioni maksmise üle, millest näha oleks pensioni määramise alus ja selle summa.

§ 7. Walla- wõi alewiwalitsus saadab nõudmise ühes juurdelisatud tõendustega maakonnawalitsuse kaudu, linnawalitsus aga otsekohe töö-hoolekandeministeeriumile, kes pensioni kindlaks määrab ja tarwilikud summad kohalikkudesse Eesti panga osakondadesse saadab maakonna wõi linnawalitsuse nimele, pensioni wäljamaksmiseks.

§ 8. Maakonnawalitsused saadawad selle järele waldadesse wõi alewitesse nimekirjad pensionisaajate üle. Walla-, alewi- wõi linnawalitsus annab pensionisaajale pensioniraamatu töö-hoolekandeministeeriumi poolt kinnitatud kawa järele.

§ 9. Pension ja lisamaks antakse wälja linna-, alewi- wõi wallawalitsusest üheks kuuks ette. Pensioni wäljaandmise üle tehakse pensioniraamatusse wastaw märkus.

§ 10. Käesolewa seaduse teostamisel tarwilikud summad määratakse weneaegiste pensionäride toetamiseks awatud krediidist.

11. Ühispiimatalituste laenufondi seadus — II lugemisel. (Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega pealkiri ja § 1):

Ühispiimatalituste laenufondi seadus.

§ 1. Põllutööministeeriumi juurde asutatakse ühispiimatalituste laenufondi laenu andmiseks ühispiimatalituste ehitamiseks, kordaseadmiseks ja sisseseadete muretsemiseks.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

„§ 2. Ühispiimatalituste laenufondiks arwatakse:

a) 1924 a. ja edaspidi riigi eelarwes fondi täienduseks määratawad krediidid ja

b) punkt a all nimetatud ning Riigikogu poolt põllutööministeeriumi eelarwes ühispiimatalitustele laenu andmiseks määratud („Riigi Teataja“ nr. 157/158 — 1922 a. sead. nr. 96 põhjal) 45.000.000 marka ühes protsentidega ja wiiwitusrahadega, mis sellest krediidist wäljaantud laenu eest on tasutud ja edaspidi tasutakse.“

Siia mina teeksin paranduse, wõtta peale nr. 96 sõnad: „ja riigi 1923 a. eelarwe“, sellepärast, et summa 45.000.000 marka ei ole mitte ette nähtud üksipäini „Riigi Teataja“ nr. 157/158 — 1922 a. seaduse nr. 96, waid ka riigi 1923 a. eelarwes.

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja poolt on tehtud parandus § 2-ses. Panen § 2 ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 parandatud kujul vastu wõetud.

(Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 3—5):

§ 3. Ühispiimatalituste laenufondist wäljaantawate laenu kogusumma ühele ühisusele ei wõi tõusta mitte üle 75% laenusaaaja ühispiimatalituse hoonete ja sisseseadete kogu wäärtusest.

§ 4. Ühispiimatalituste fondist wõib laenu kuni 10 aasta peale wälja anda. Laenu pealt wõetakse 4% aastas.

§ 5. Wabariigi Walitsusel on õigus wälja anda määrusi fondi walitsemise, laenu wäljaandmise, kindlustuse ja tasumise kohta.

Juhataja K. Wirma: Seega on käesolew seadus II lugemisel wastu wõetud. Kuulutan $\frac{1}{4}$ -tunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.05 min.

Peale waheajaga jätkub koosolek kell 12.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäari kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb päewakorras edasi. Korra kohta on sõna rkl. Schilling'il.

12. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel. **C. Schilling** (sks.): Teen ettepaneku punkt 11 täna-sest päewakorrast wälja jätta ja arutamise alla wõtta punkt 12 sellepärast, et tema umbes 30 paragrahwiga palju wähem aega wõtab, kui punkt 11, kus õige palju paragrahwisid on.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud päewakorrast wälja jätta 11. punkt — riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus. (Hä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on antud 16, wastu 12 häält, seega on ettepanek wastu wõetud.

13. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel. **Üldkommissjoni aruandja W. Haselblatt** (loeb): Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus.

P. Baranin (wn.): Прежде чем приступить к постановочному чтению настоящего законопроекта, я хотел коснуться некоторых вопросов, затронутых г-м Янсом в первом чтении, и ответить на его выпады против русских. Конечно это можно было сделать и в первом чтении, но тогда я не считал это нужным, ибо считал, что выступление г-на Янса — это просто „бум“, на который не следует отвечать. Но результаты голосования показали мне противоположное, а именно: фракция социалдемократов в большинстве воздержалась от голосования, причем двое из них голосовали против, в том числе конечно и г-н Янс и двое за. Этот результат голосования показывает, что фракция социалдемократов, если не поддерживает г-на Янса, то молчаливо одобряет

его выступление. Вот эти основания и заставляют меня ответить на доводы г-на Янса, чего только не говорившего против принятия настоящего законопроекта. Г-н Янс указывал и на историческое прошлое, послужившее причиной отчужденности обоих народов и на культурную отсталость русского населения, на различные политические течения, на реакционность их представителей и даже на присутствие среди них представителей Николая Николаевича и д. т. Что касается исторического прошлого, то я должен сказать одно, возврата к прошлому быть не может. С этим, видимо, согласен и г-н Янс, но логика его рассуждений мне совершенно не понятна. Г-н Янс указывал, что сотни лет прошлого ни в какой степени не сблизили нас и если мы дальше будем продолжать все в том же направлении, придерживаясь старого порядка отношений, то положение несколько не улучшится, а, наоборот может только ухудшиться. Спрашивается: если г-н Янс считает, что старый порядок был причиной отчужденности русского и эстонского народов, то каким же образом можно сейчас придерживаться тех же принципов, и того порядка, которые нами же осуждены, т. е., поставить русское население в то положение, в котором не так давно был эстонский народ, если это совершается, то спокойная и дружная работа будет чрезвычайно затруднена. Мне кажется, что г-н Янс и его единомышленники просто не желают нас понять. Мало того: они считая нас отсталыми в культурном отношении, позволяя себе приемы, чуждые культурному человеку, насмехаясь над нашими верованиями, обрядами и законами, хотя бы и в вопросе старого календаря. Я должен констатировать, что здесь в парламенте из среды фракции, начиная от земледельцев и кончая трудовиками, никто не позволил себе в этой области задеть нашу душу, но из среды фракции социалдемократов и им близких подобные выпады мне пришлось слышать уже два раза. Поэтому я должен сказать, что русское население, состоящее из 99% людей верующих, с особой болью примет эти насмешки и не забудет их. (**J. Piiskar** (is.): Teeksite paremini, kui nende wenelaste ukse eest pühiksite... Kui kusagil seda rahwuslikku wihawaenu on, siis ainult seal!) Это Ваше мнение. Во всяком случае я не позволю себе никогда задеть убеждения инаго верующаго, чем я, а Вы это делаете. Относительно различных политических течений среди русского населения, говорить не приходится, ибо

оно свойственно каждому народу. Примером можно взять хотя бы наш парламент. Но чтобы эти течения могли в какой либо степени повлиять в отрицательном смысле на эстонскую государственную и культурную жизнь, то я должен сказать, что такая перспективы нам совершенно чужды и наличность их должен отнести исключительно фантазии г-на Янса. Я очень жалею, что мы не можем понять друг друга, хотя мы вас прекрасно понимаем, а вы нас понять не можете. Что мы должны сделать, чтобы заслужить ваше доверие, я право не знаю. Не можем же мы отказаться от своего бытия, т. е. языка, веры, культуры и т. д. Мы совершенно не желаем мешать государственному устройству, наоборот, готовы и по-сильно принимаем в нем участие, а потому и требуем от вас только тех прав на культурное развитие, которые присущи эстонскому гражданину.

От вас, господа, зависит, дать или не дать нам это право. Если настоящий законопроект будет принят в редакции ко-

миссии, то тем самым будет доказано наше право на свободное культурное развитие. Если же этот законопроект будет изменен так, что от него останется столько, сколько бабушке от козлика, т. е. рожки да ножки, то мы должны будем понять, что с нами считаются лишь как с гражданами второго сорта

Что касается выпадов г-на Янса по адресу русских представителей, то ответ на эту часть его речи я отложу до того времени, когда уважаемый депутат будет присутствовать в парламенте.

14. Koosoleku lõpetamine kvoorumi puudusel.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Porman'i poolt on kvoorumi küsimus üles tõstetud. (Helistatakse kõrwalruumidesse, loetakse saaliswiibiwaid Riigikogu liikmeid.) Koos on 37 Riigikogu liiget, seega ei ole kvoorumi mitte koos. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

Abisekretäär **J. Wain**.